

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Inventering av skaftslamkrypa, *Elatine hexandra* Västra Götalands län 2012

Rapportnr: 2013:02

ISSN: 1403-168X

Text och foton: Tore Mattsson & Olle Molander, OM's Naturtjänst

Omslagsbild: Skaftslamkrypa vid Stora Hästefjorden

Utgivare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län, naturvårdsenheten

Kartor: © Länsstyrelsen i Västra Götalands län © Lantmäteriet

Rapporten finns som pdf på www.lansstyrelsen.se/vastragotaland under Publikationer/Rapporter.

Innehållsförteckning

Förord.....	4
Uppdraget.....	5
Sammanfattning.....	6
Metod.....	7
Resultat	8
Problem och felkällor	9
Diskussion	10
Inventerade lokaler där skaftslamkrypa återfanns	12
1. V. Nedsjön 200 m O om Solviksbron	12
2. V. Nedsjön V om Solviksbron.....	14
3. Kärnsjön, öster om Örekilsälvens inlopp.....	15
4. 500 m nordöst om Sandhuset (Fegen)	17
5. Sandanabb (Fegen)	18
6. Spångalyckan. Fegen.....	20
7. Oxön (Stora Hästefjorden).....	22
8. Stora Hästefjorden, O om Lerholmen	24
9. Gröen (Landvettersjön).....	26
10. Mollsjön	28
Inventerade lokaler där skaftslamkrypa inte återfanns	30
11. Göta älv NV om Södergården	30
12. 400 m V om Västra Bodarnas hpl.....	31
13. Strand vid Rådasjön, 500 m N om Råda säteri.....	33
14. Strömsvattnet	34
15. 700 m söder om Erikslund (Kalvsjön).....	35
16. Röseboviken 9 km VSV Frändefors	36
17. Stensjön	38
18. Säveån.....	40
19. Nordre älv.....	41
20. Vimmersjön	43
21. Vänern, Vassbotten	44
22. Vänern, Dalbosjön	46
23. Viksjön.....	47
24. Strandsjön.....	51
Källhänvisning	53

Förord

Ett åtgärdsprogram för skaftslamkrypa är på väg att fastställas av Havs- och vattenmyndigheten. Som en inledning på arbetet med åtgärdsprogrammet genomfördes 2012 en inventering av tidigare kända fynd från länet av skaftslamkrypa. Endast lokaler med fynd äldre än från 2000-talet återbesöktes.

Uppdraget att inventera gick till OM's naturtjänst, vars inventering redovisas i denna rapport. Flygfotokartor med markering för område där skaftslamkrypa eftersökts, samt utbredningsyta, har digitaliserats av Länsstyrelsen baserat på handritade kartor från konsulten. I övrigt ansvarar författarna för rapportens innehåll och de tackas för sin insats.

Kaisa Malmqvist

Koordinator för åtgärdsprogram för hotade arter,
Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Uppdraget

På uppdrag av Länsstyrelsen i Västra Götaland har under 2012 skaftslamkrypa (*Elatine hexandra*) inventerats på 24 lokaler med tidigare fynd av arten.

Alla lokalerna ligger i Västra Götalands län och gemensamt för dem är att inga noteringar om förekomst av skaftslamkrypa föreligger under 2000-talet.

Vid inventeringen skulle antalet plantor och utbredningsyta noteras liksom om arten växer på flera ytor inom lokalen.

Resultatet dokumenteras i denna rapport som även innehåller kommentarer kring lokalens status och eventuellt behov av skötselåtgärder.

Inventeringen har utförts under augusti – september månad 2012 av biologerna Tore Mattsson och Olle Molander, OM's Naturtjänst.

Sammanfattning

Under 2012 har skaftslamkrypa (*Elatine hexandra*) inventerats på 24 gamla lokaler i Västra Götalands län av biologerna Tore Mattsson och Olle Molander.

På tio av de gamla lokalerna har arten påträffats. Där har antalet plantor och utbredningsyta noterats. Lokalens status liksom eventuella hot mot skaftslamkrypan har bedömts. Antalet påträffade plantor växlar från två till 240. Fem av lokalerna hyser mer än 100 plantor.

På ungefär hälften av lokalerna bedöms arten vara utsatt för hot i form av brunifiering och eutrofiering av vattnet samt igenväxning och eventuellt försurning.

Av de 14 lokaler där skaftslamkrypa inte påträffades bedöms bara ett fåtal ha hyggliga förutsättningar för arten. De återstående saknar lämpliga habitat, främst på grund av långtgående igenväxning. Kraftig grumling av vattnet, intensiv badaktivitet och strandskoning utgör också hinder på vissa lokaler.

De åtgärder som är angelägnast för att skydda goda bestånd av skaftslamkrypa är säkerställande av fortsatt strandbete vid Stora Hästefjorden i Vänersborgs kommun och minskning av tillflödet av humusämnen som ger brunfärgning av vattnet i Kärnsjön i Munkedals kommun.

Metod

Endast för 10 av de 24 lokaler som skulle inventeras fanns det i det utskickade bakgrundsmaterialet så bra lokalangivelser att lokalerna lätt kunde identifieras.

Innan fältarbetet startade måste vi vad gäller de övriga 14 lokalerna konsultera andra källor för att få mer exakta uppgifter om var de gamla lokalerna varit belägna. De källor vi använt har varit landskapsflororna Flora över Dal, Västergötlands flora och Bohusläns Flora.

Vi har även konsulterat Enar Sahlin, Hindås, floraväktaransvarig för Västergötland, för tips om lokalerna i Västergötland, och Stefan Hult, Vänersborg, botanist med specialkunskaper om Dalslands flora, vad gäller de dalsländska lokalerna. Stefan medverkade även vid vår inventering av Hästefjorden-lokalerna och Vassbotten.

Vid fältarbetet har lokalen sökts av utmed strandlinjen för att försöka hitta skaftslamkrypor som växer ovan eller strax under strandlinjen.

Med hjälp av vattenkikare har sedan lokalen avsökts så långt ut som varit möjligt att nå till fots, vilket innebär ut till ett djup av maximalt 120 cm.

På ett par lokaler (Kippholmen och Kärnsjön) har vi även sökt av botten genom att simma över lokalen med snorkel och cyklop.

Av den erfarenhet vi fått under fältarbetet anser vi att avsökning med vattenkikare är en tillräcklig metod för att kunna upptäcka skaftslamkrypa på artens växtplatser. Vi har på detta sätt funnit den växande ner till 120 cm djup och det är tveksamt om den kan växa mycket djupare. För att kunna upptäcka den på djupare vatten krävs förmodligen att man simmar med lufttuber. Det är nämligen inte praktiskt möjligt att se denna ytterst lilla bottenväxt med vattenkikare från ytan på större djup.

Resultat

På 10 av de 24 inventerade lokalerna återfann vi skaftslamkrypa.

Dessa lokaler är:

1. V. Nedsjön, O om Solviksbron (Härryda kommun)
2. V. Nedsjön, V om Solviksbron (Härryda kommun)
3. Kärnsjön, öster om Örekilsälvens inlopp (Munkedals kommun)
4. Fegen, 500 m nordost om Sandhuset (Svenljunga kommun)
5. Fegen, Sandanabb (Svenljunga kommun)
6. Fegen, Spångalyckan (Svenljunga kommun)
7. Stora Hästefjorden, Oxön (Vänersborgs kommun)
8. Stora Hästefjorden, O om Lerholmen (Vänersborgs kommun)
9. Landvettersjön (=Gröen), Rådanäs (Härryda kommun)
10. Mollsjön, SV-stranden nära utloppet (Ale kommun)

På de följande 14 resterande lokalerna kunde vi inte återfinna skaftslamkrypa:

11. Göta älv, NV om Södergården (Ale kommun)
12. Mjörn, 400 m V om Västra Bodarnas hpl (Alingsås kommun)
13. Rådasjön, 500 m N om Råda säteri (Härryda kommun)
14. Strömsvattnet (Strömstads kommun)
15. Kalvsjön, 700 m söder om Erikslund (Svenljunga kommun)
16. Stora Hästefjorden, Röseboviken (Vänersborgs kommun)
17. Stensjön (Mölndals kommun)
18. Säveån (Göteborgs och Partille kommuner)
19. Nordre älv, Kippholmen (Göteborgs kommun)
20. Vimmersjön (Ale kommun)
21. Vänern, Vassbotten (Vänersborgs kommun)
22. Vänern, Nötön (Åmåls kommun)
23. Viksjön (Munkedals kommun)
24. Strandsjön (Munkedals kommun)

Närmare omständigheter kring lokalerna samt antal och utbredningsyta av skaftslamkrypa återfinns i den avslutande lokalbeskrivningen.

Problem och felkällor

Sommaren 2012 var ovanligt regnig och kall. Detta kan ha haft betydelse för skaftslamkrypans förekomst på sina växtplatser under detta år.

Det kan tänkas att den trots allt finns kvar på vissa av de lokaler där vi inte återfann den. En inventering under ett år med bättre förutsättningar för artens tillväxt skulle kunna resultera i fynd på fler lokaler. Denna möjlighet gäller naturligtvis för de lokaler där de yttre förutsättningarna för arten verkar goda, men där vi ändå inte lyckades återfinna den.

De siffror vi angett över antal exemplar och utbredningsyta får betecknas som minimivärden. Arten är mycket svårupptäckt, särskilt när den växer djupt, och en del bestånd kan ha missats på grund av högt vattenstånd eller dåliga siktförhållanden.

Aktuellt vattenstånd är av betydelse vid inventeringstillfället. Lågt vattenstånd underlättar arbetet. Denna regniga sommar och höst var vattenståndet på flera platser över det normala. Lyckligtvis var fältarbetet avslutat innan de största regnmängderna föll och resulterade i mycket höga vattenstånd i många sjöar och vattendrag.

Arten är dessutom svårräknad när den växer i täta bestånd. Genom ett fotomanipulativt experiment kom vi fram till ca 20 exemplar per kvdm i täta bestånd.

På vissa lokaler växer skaftslamkrypa ihop med de tre andra *Elatine*-arterna. Här har vi endast räknat med sådana exemplar där vi varit säkra på arttillhörigheten. Det är mycket svårt att bestämma arten utan att ta upp plantorna och granska blommorna, och småplantor utan utvecklade blommor är oftast omöjliga att artbestämma. Med viss vana kan man dock känna igen arterna på habitus-karaktärer.

Enligt Flora Nordica 6 kan skaftslamkrypa i exceptionella fall ha fyra karpeller (fruktblad) mot normalt tre. Nordslamkrypa har alltid fyra karpeller. Båda arterna har skaftade blommor, vilket skiljer dem från kors- och tretalig slamkrypa, som båda har oskaftade blommor. I huvudsak har vi använt dessa karaktärer i fält vid artbestämning. Det finns alltså en liten men inte helt negligerbar möjlighet att de nordslamkrype-plantor vi fann i Hästefjorden istället är skaftslamkrypa. Belägg på nordslamkrypa i Hästefjorden har tagits och finns hos Stefan Hult.

Diskussion

Majoriteten av de lokaler där skaftslamkrypa återfanns ligger på solexponerade ställen i stora klarvattenssjöar med bra siktdjup. Bottensubstratet är sand ofta täckt med ett tunt slamlager. Vassvegetation saknas eller är fåtalig liksom övrig bottenvegetation. Arten tycks vara känslig för våg- och vindexposition eller mänsklig aktivitet vid livligt frekventerade badplatser, som rör om bottensubstratet.

Förekomsterna vid Stora Hästefjorden avviker delvis från detta mönster genom att botten här mestadels består av lera med mindre sandsinslag och sjön har en mer eutrof karaktär. Förklaringen till att skaftslamkrypan trots allt klarar att växa här är säkerligen kreatursbetet, som effektivt håller borta konkurrerande växtlighet. Här växer också arten över vattenlinjen eller grundare än vad vi såg på de flesta andra lokalerna där vi återfann den.

Förvånande är att skaftslamkrypan på flera av lokalerna endast påträffades på relativt djupt vatten, och där inte kunde återfinnas i de grundare partierna. Förklaringen kan vara att den är känslig för omrörning av bottensubstratet, och därför inte klarar att växa där vind och vågor rör om botten.

De flesta av de lokaler där vi inte återfann skaftslamkrypan har numera en miljö, som inte passar arten. Det kan röra sig om att stränderna är bevuxna med täta vassbestånd, har olämpligt bottensubstrat eller att vattnet är för grumligt. På några lokaler tycks förhållandena lämpliga för arten. Det gäller lokalerna vid Mjörn, Kalvsjön, Stensjön och Väneren (Nötön). Förklaringen till försvinnandet här kan vara att bottensubstratet rörs om alltför mycket av tramp från badande. Detta gäller dock inte för lokalen vid Kalvsjön.

Om det finns kvar en grobar fröbank skulle vissa lokaler, där skaftslamkrypa tidigare vuxit, kunna återfå bestånd av arten. För detta krävs förmodligen återinförande av kreatursbete på stränderna. Djurens bete och tramp håller tillbaka vassen, och därmed får den lilla konkurrenssvaga skaftslamkrypan en chans att åter etablera sig. Förutsättningen är givetvis också att vattenkvaliteten vad gäller kemiska och fysikaliska parametrar liksom bottensubstratet är lämpligt.

För de lokaler där skaftslamkrypan finns kvar finns det några faktorer som bör hållas under uppsikt:

- a) Där så är aktuellt är det viktigt att kreatursbetet bibehålls eller återinförs. Det senare gäller för Kärsjölokalen.
- b) pH-värdet bör hållas under uppsikt så att det inte sjunker.
- c) Aktuella sjöar måste skyddas från utsläpp av näringsämnen som eutrofierar vattnet.
- d) Brunifieringen av vattnet måste hejdas. Detta kräver förmodligen inskränkning av skogsbruksmetoder i tillrinningsområdet så att tillförseln av humusämnen hejdas.
- e) Om sjön är reglerad bör stora förändringar i vattennivån undvikas.
- f) Exploatering såsom anläggande av bryggor eller badplatser m.m. kan hota artens existens på platsen.

Intressant är att vi återfann skaftslamkrypa på två lokaler där den inte setts på mycket lång tid (Mollsjön och Landvettersjön), trots intensiv inventeringsverksamhet i samband med genomförda landskapsfloraprojekt. Förmodligen beror detta på att arten om den växer djupt är mycket svårupptäckt och därmed svårinventerad.

I de senaste landskapsflororna för de tre landskap som utgör Västra Götalands län finns ytterligare ett tjugotal äldre lokaler för arten angivna. En inventering av även dessa lokaler skulle kunna resultera i fler återfynd, och därmed ge en bättre bild av skaftslamkrypans aktuella status i länet.

Inventerade lokaler där skaftslamkrypa återfanns

1. V. Nedsjön 200 m O om Solviksbron

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Härryda

Angivna koordinater: 6402955/1299955, radie 100 m

Senast noterad: 1994-08-16 (Enar Sahlin)

Tidigare antal: 20 plantor

Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Här-0734

Inventeringsdag: 2012-09-19

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 35

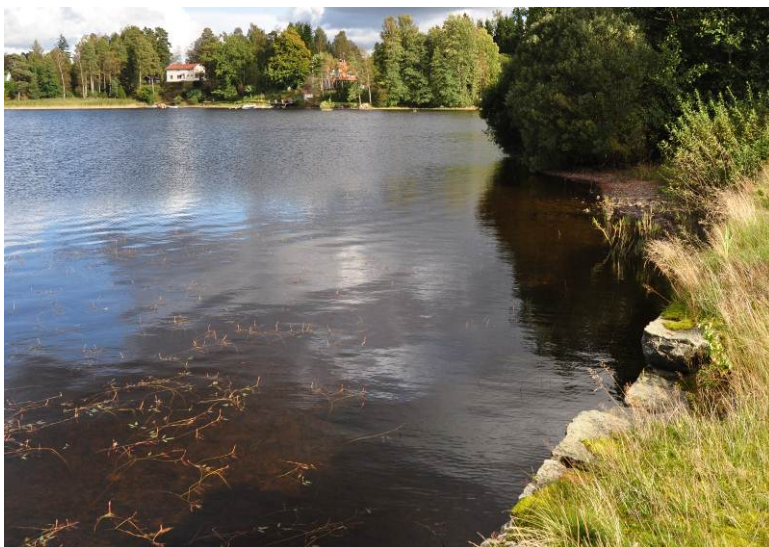
Utbredningsyta: 150 kvm

I området kring den angivna koordinatpunkten hittades ingen skaftslamkrypa. Här är botten delvis mycket slambemängd och det växer tätt med rosettbladsväxter. Vi sökte av stranden fram till 6403067/1300027 i öster.

Längre västerut, närmare bron, är botten däremot sandig – stenig med lite slam på ytan och med en bottenvegetation främst bestående av notblomster och sylört. Här fann vi **ca 35 spridda plantor** av skaftslamkrypa växande på 30-80 cm djup **mellan koordinatpunkterna 6403042/1299785 och 6403050/1299758**. Förmodligen finns det förekomster av arten längre åt väster längs bron.

V. Nedsjön strax Ö om Solviksbron. Här ute i vattnet växer skaftslamkrypa.

Hot: Vi kan inte se något aktuellt hot mot arten på de två lokaler i V. Nedsjön vi inventerat, såvida inte lokalerna blir föremål för någon form av exploatering.

2. V. Nedsjön V om Solviksbron

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Härryda

Angivna koordinater: 6403055/1299555, radie 100 m

Senast noterad: 1994-08-09 (Erik Ljungstrand, Enar Sahlin)

Tidigare antal: 5 plantor

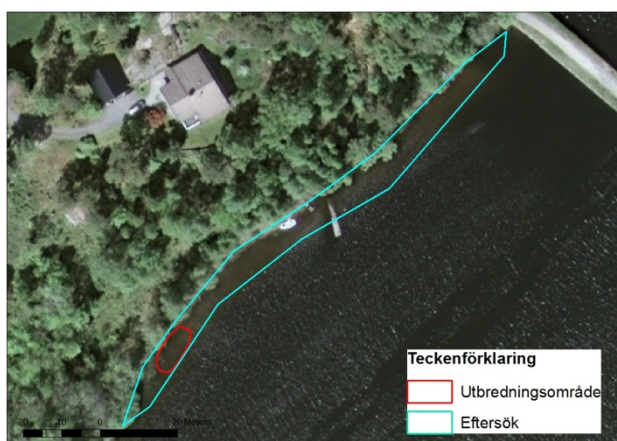
Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Här-0731

Inventeringsdag: 2012-09-19

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 160

Utbredningsyta: 15 kvm

Vi undersökte stranden från bron och ca 100 m åt sydväst.

Vid 6403053/1299557 påträffades ett stort bestånd av skaftslamkrypa. Ca 160 plantor växte här i täta bestånd från 5 cm över till 20 cm under vattenytan utmed en 5 m lång sträcka.

Mitt mellan vassruggen och bryggan växer ett stort bestånd av skaftslamkrypa

3. Kärnsjön, öster om Örekilsälvens inlopp

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Munkedal

Angivna koordinater: 6504000/1260300, radie 100 m

Senast noterad: 1999-08-06 (Evastina Blomgren, Sven Bergqvist)

Tidigare atal: "Finns"

Källa: Artportalen, floraväktarid OB-Mun-0059

Inventeringsdag: 2012-08-16

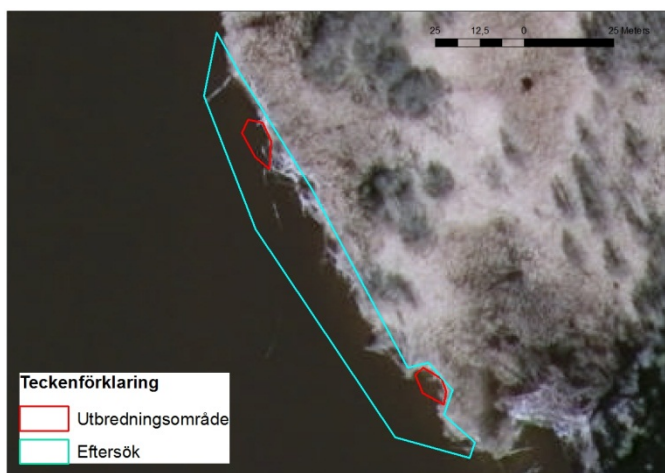
Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 53 (2 dellokaler)

Utbredningsyta: 120 kvm

Botten på denna lokal består av sand täckt av ett tunt slamlager. Bottenvegetationen består av rödlånke (rikligt), nålsäv, *Callitriche* sp., strandranunkel, strandpryl och sylört.

Två bestånd av skaftslamkrypa påträffades ungefär 60 m från varandra:

- Vid 6504069/1260246** växte på ca 2 dm djup ca 15 kolonier med sammanlagt **ca 50 plantor**
- Vid 6504026/1260280** växte **3 små plantor** på stranden strax över vattenlinjen.

I vattnet mellan stockarna växer skaftslamkrypa

Hot:

- Vattnet på platsen är ganska kraftigt brunfärgat, vilket missgynnar arten (enligt ÅGP).
- Om vattenregimen (sjöns reglering) ändras kan det eventuellt påverka arten.
- Igenväxning av buskar och högrörter kan utgöra ett hot. Området har tidigare varit betat, men befinner sig nu i en kraftig igenväxning.

4. 500 m nordöst om Sandhuset (Fegen)

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Svenljunga

Angivna koordinater: 6347755/1338655, radie 100 m

Senast noterad: 1990-09-09 (Leif- Eric Aronsson)

Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Sve-0738

Inventeringsdag: 2012-08-22

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 40

Utbredningsyta: 150 kvm

Vi kontrollerade området mellan 6347686/1338586 och 6347938/1338686.

Bottensubstratet utgörs här av grus med stort inslag av större stenar. Utanför det kontrollerade området bestod bottnen nästan uteslutande av sten.

Stranden vid Sandhuset

Vi påträffade spridda bestånd med sammanlagt **ca 40 plantor** av skaftslamkrypa på 80 – 120 cm djup **mellan 6347794/1338593 och 6347856/1338625**.

Hot: Vi kan inte se något hot mot arten för närvarande på de tre lokaler i sjön Fegen vi inventerat; vattnet är klart med bra siktdjup och bottenmaterialet tycks lämpligt.

5. Sandanabb (Fegen)

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Svenljunga

Angivna koordinater: 6349055/1338955, radie 100 m

Senast noterad: 1990-09-08 (Leif-Eric Aronsson)

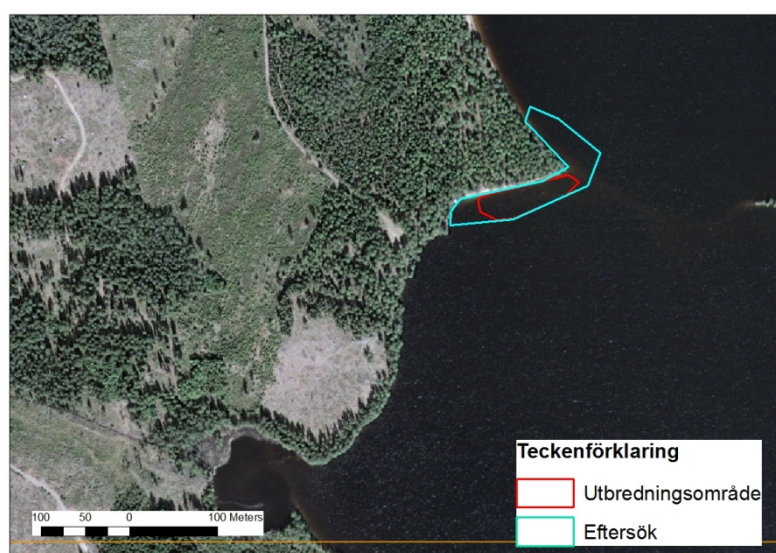
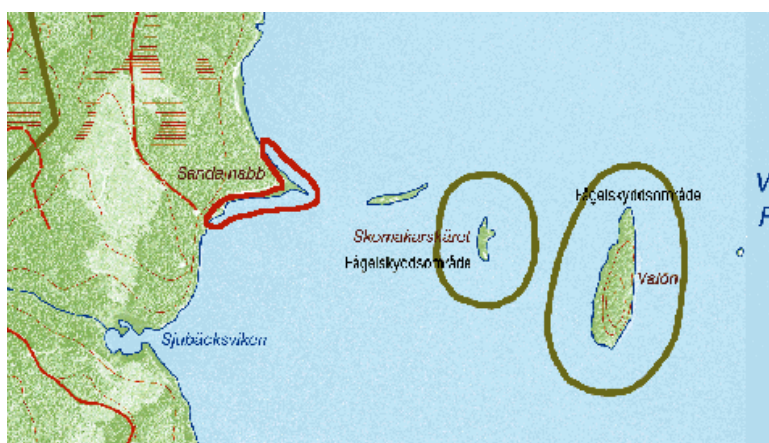
Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Sve-0740

Inventeringsdag: 2012-08-22

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 200

Utbredningsyta: 300 kvm

Bottensubstratet vid denna sandrev ut i sjön utgörs av grus och sand med ett tunt slamlager. Endast på sydsidan av reveln fann vi skaftslamkrypa.

Sydsidan av Sandanabb

Vi påträffade rika bestånd med sammanlagt **ca 200 plantor** växande på mellan 80 – 100 cm djup **från 6348906/1338870 till 6348936/1338961**.

Skaftslamkrypa påträffades endast på djupt vatten vid Sandanabb

6. Spångalyckan. Fegen

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Svenljunga

Angivna koordinater: 6350255/1338955, radie 100 m

Senast noterad: 1989-06-22 (Leif-Eric Aronsson)

Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Sve-0741

Inventeringsdag: 2012-08-22

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 5

Utbredningsyta: 180 kvm

Lokalen utgörs av en liten sandstrand med omgivande, glest vassbevuxna strandpartier i nordligaste änden av Västra Fegen. Bottensubstratet består av finsand.

Sandstranden vid Spångalyckan

Vi påträffade ett fåtal plantor av skaftslamkrypa på lokalen enligt följande:

- a) **Vid 6350246/1338918 3 plantor** växande bland rotfilt i vattenytan.
- b) **Vid 6350217/1338860 1 planta** på 2 dm djup.
- c) **Vid 6350226/1338879 1 planta** på 6 dm djup.
- d) Vid sandstranden (6350245/1338888) påträffades >10 plantor ilandflutna bland driftmaterialet. Uppenbarligen finns alltså mer skaftslamkrypa växande i närheten.

7. Oxön (Stora Hästefjorden)

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Vänersborg

Angivna koordinater: 6483000/1287000, radie 1000 m

Senast noterad: 1970-talet (Karl-Henrik Larsson)

Källa: Artportalen, floraväktarid OD-Vän-0038

Inventeringsdag: 2012-08-19

Inventerare: Stefan Hult, Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 240 (4 dellokaler)

Utbredningsyta: 1000 kvm

Området söder om Oxön utgörs av en kreatursbetad strandäng. Tack vare betet hålls vassvegetationen i schack och strandvegetationen domineras av nerbetade gräs- och starrarter, löktåg, sjöfräken, nålsäv, vattenpilört, rödlänke, strandlysing och spikblad.

Betad strandäng söder om den skogklädda Oxön

Bottensubstratet på platsen består av lerblandad finsand. Vid inventeringstillfället rådde pålandsvind vilket försvårade sikten ner i vattnet. Vattnet grumlades också upp kraftigt av vårt tramp, varför siktförhållandena inte var helt optimala.

Vi hittade skaftslamkrypa på fyra platser utmed stranden:

- a. **Vid 6482556/1287386 ca 40 plantor** på sumpig mark ovan vattenlinjen. Utsträckning ca 6 m.
- b. **Vid 6482597/1287317 ca 80 plantor** på fuktig lera ovan vattenlinjen. Utsträckning ca 4 m.
- c. **Vid 6482592/1287301** en sammanhållen grupp med **ca 20 plantor** strax under vattenlinjen.
- d. **Vid 6482591/1287285** en sammanhållen grupp med **drygt 100 plantor** på ca 2 dm djup på lera.

Utmed det undersökta strandavsnittet växte också de tre andra *Elatine*-arterna, nordslamkrypa, tretalig slamkrypa och korsslamkrypa. De två förstnämnda växte ibland ihop med skaftslamkrypa medan korsslamkrypa företrädesvis påträffades ute i vattnet på ca ½ m djup. Nämnas kan att nordslamkrypa (enligt Flora över Dal) tidigare inte påträffats i Dalsland. Denna art är rödlistad i kategori VU.

Växtplats för skaftslamkrypa

Skaftslamkrypa

Hot:

- Eutrofiering och grumling av vattnet
- Upphört bete.

Vid inventeringstillfället samtalade vi med lantbrukaren vars betesdjur betar området. Han börjar bli till åren och säger att han nog bara kommer att ha kvar sin kreaturshållning ett år till.

Det är av största vikt för skaftslamkrypans fortsatta existens i området att det även framgent blir betat. Upphör betet kommer stranden snabbt att växa igen med vass och högrörter och därmed försvinner denna unika miljö (vidsträckt betad sötvattensstrandäng) som utgör livsmiljö för inte bara skaftslamkrypan utan säkerligen flera andra skyddsvärda växter, fåglar och andra djur.

8. Stora Hästefjorden, O om Lerholmen

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Vänersborg

Angivna koordinater: 6486650/1287700 (6484000/1287000, radie 1000 m)

Senast noterad: O om Lerholmen 1970-talet (Stefan Hult)

Källa: Artportalen, floraväktarid OD-Vän-0037

Inventeringsdag: 2012-08-19

Inventerare: Stefan Hult, Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 2

Utbredningsyta: 1 kvm

I den lokallista som vi fått från länsstyrelsen står en lokal angiven som ”Stora Hästefjorden – kan vara samma som Oxön” med en koordinatangivelse utan radie angiven. Stefan Hult antog att den lokal som avses är ”O om Lerholmen”, där han hittat skaftslamkrypa på 1970-talet.

Från Risö går en körväg ner till en båtbygga vid sjön vid 6483311/1287651. Norr därom utbreder sig en kreatursbetad strandäng upp till 6483636/1287429. Vi inventerade stranden mellan dessa punkter.

Vid gränsen mellan obetad och betad strandäng O om Lerholmen

Bottensubstratet är mest lera med inslag av finsand. Inventeringsförhållandena var samma som på föregående lokal.

Vi påträffade **två plantor** av skaftslamkrypa växande på lerbotten på 2 dm djup **vid 6483408/1287470**.

Även på detta strandavsnitt förekom även de tre andra *Elatine*-arterna: korsslamkrypa (rikligt), tretalig slamkrypa (fåtaligt) och nordslamkrypa (VU, enstaka).

Hot: Samma hotbild som på föregående lokal gäller här. Det är även här helt avgörande för skaftslamkrypans fortsatta existens på lokalen att kreatursbetet fortsätter i framtiden.

9. Gröen (Landvettersjön)

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Härryda

Angivna koordinater: 639898/128091

Senast noterad: Rådanäs 1923 (Harald Fries)

Källa: Västergötlands Flora

Inventeringsdag: 2012-09-09

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 200

Utbredningsyta: 500 kvm

På halvön Rådanäs finns en större privategendom och området är ej tillgängligt för allmänheten på grund av ett högt staket runt området och en låst grind över tillfartsvägen.

Vi undersökte stranden utanför staketet bredvid tillfartsvägen vid **6399952/1281465**. Botten består här av fast sand och vattnet är klart med en gles undervattensvegetation av notblomster och slingor.

Stranden vid Rådanäs

Ca 200 plantor av skaftslamkrypa påträffades glest växande på 30 – 60 cm djup på en sträcka av ca 100 m. Troligen finns arten också inom det avspärrade området av halvön.

Hot: Såvida inte den aktuella lokalen utsätts för någon form av exploatering kan vi inte se något hot mot arten här.

10. Mollsjön

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Ale

Angivna koordinater: 642158/128150

Senast noterad: SV-stranden nära avloppet 1946 (T. E. Hasselrot)

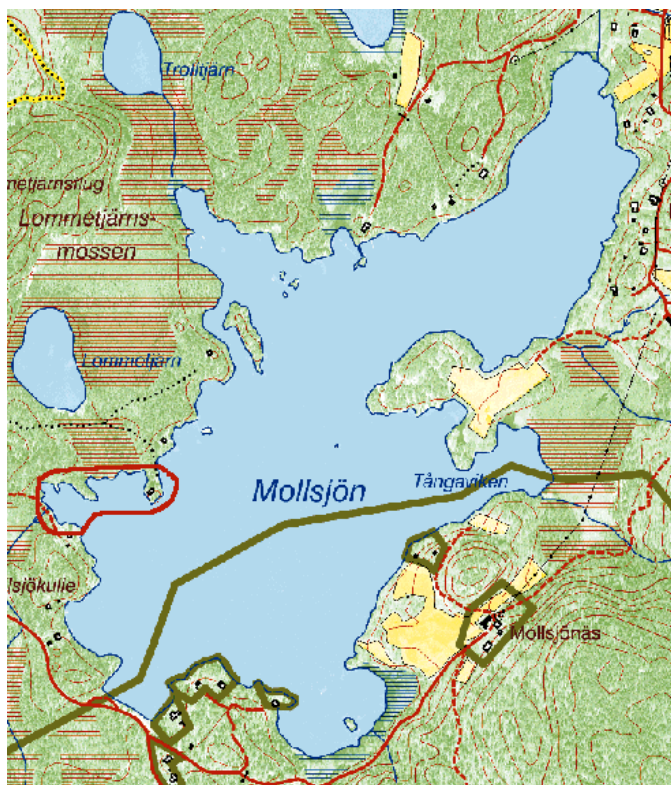
Källa: Västergötlands Flora

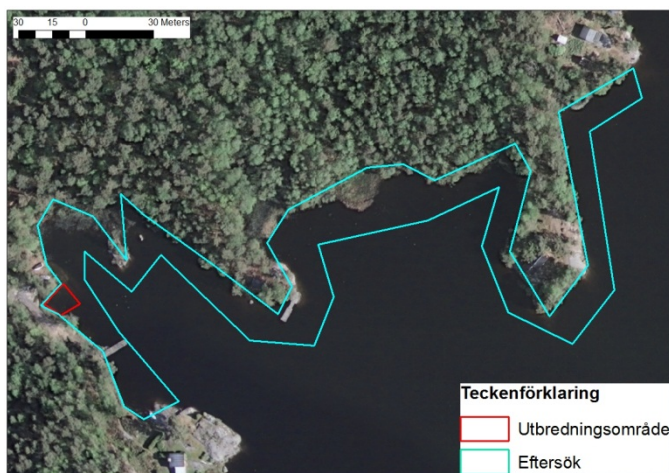
Inventeringsdag: 2012-09-19

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Antal plantor: 110

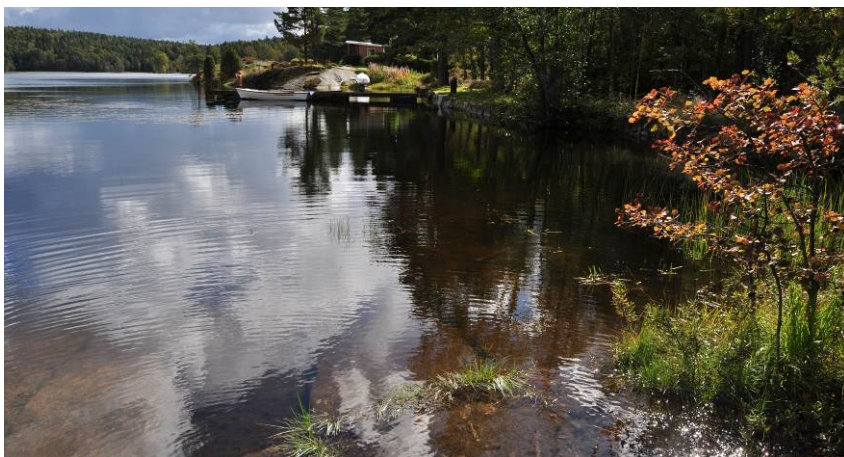
Utbredningsyta: 25 kvm

Vi undersökte stranden kring utloppet fram till 6421668/1281708 i öster. Vattnet är klart. Botten sluttar brant, är mycket stenig och stora partier består av hållar ofta täckta av grenar och slam. Här finns med andra ord få lämpliga växtplatser för skaftslamkrypa.

Dock fann vi arten i anslutning till utloppet i ett 5 x 5 m stort område **vid 6421566/1281453**. Här växte **ca 110 plantor** på ca 1 m djup i slamfyllda sprickor på bergbotten. Övrig bottenvegetation utgjordes av i huvudsak av notblomster, braxengräs, löktåg och bläddror.

Mollsjön vid utloppet. Sprickorna i bergbotten kan anas i bildens nedre del

Hot: Eftersom sjön ligger i ett barrskogsområde på urberg kan försurning vara ett hot mot skaftslamkrypa. Vi har dock ingen kännedom om sjöns pH-värde.

Inventerade lokaler där skaftslamkrypa inte återfanns

11. Göta älv NV om Södergården

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Ale

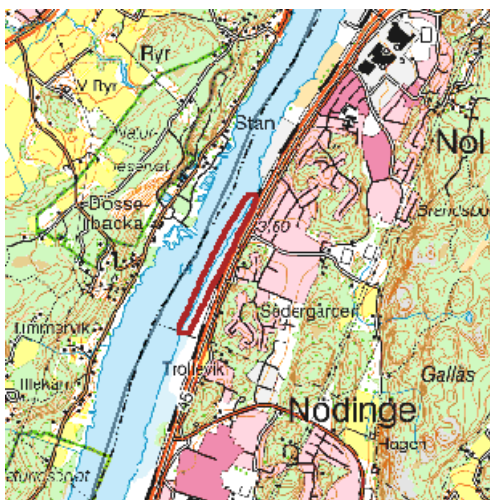
Angivna koordinater: 6426755/1277655, radie 100 m

Senast noterad: 1990-09-08 (Jan Eriksson)

Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Ale-0727

Inventeringsdag: 2012-09-19

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Vi sökte av en betad strandäng mellan koordinatpunkterna 6426730/1277577 och 6426417/1277446.

Högt vattenstånd i älven försvårade inventeringen, men vi kunde konstatera att stranden består av en lerig och dyg vegetationsklädd sankmark med barfläckar. Mot älven ökar djupet snabbt. Vi hittade ingen skaftslamkrypa på platsen, och lämpliga biotoper för arten tycks saknas här.

Betad strandäng vid Göta älv

Norr om det betade området och upp till industriområdet kantas älven av en relativt nyanlagd stenskonig och utanför denna en tät vassbård. Även här saknas förutsättningar för att skaftslamkrypa ska kunna växa.

12. 400 m V om Västra Bodarnas hpl

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Alingsås

Angivna koordinater: 6422955/1302055, radie 100 m

Senast noterad: 1993-07-31 (Ulla-Britt Andersson, Britta Gustafsson)

Tidigare antal: 10 plantor

Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Ali-0728

Inventeringsdag: 2012-09-09

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Lokalen utgörs av en badplats som tycks vara livligt frekventerad.

Badplatsen vid Västra Bodarna

Botten består av fast sand; mot sidorna blir botten stenigare. Vattnet är klart.

Bottenvegetationen är gles och består av slingor, notblomster och ålnate. Ingen skaftslamkrypa hittades här.

Utsikt åt öster från badplatsen

Förmodligen är det så att denna art har svårt att klara sig på denna plats på grund av alltför intensiv badaktivitet och möjligen för stor vågexposition trots i övrigt till synes lämpliga förutsättningar.

13. Strand vid Rådasjön, 500 m N om Råda säteri

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Härryda

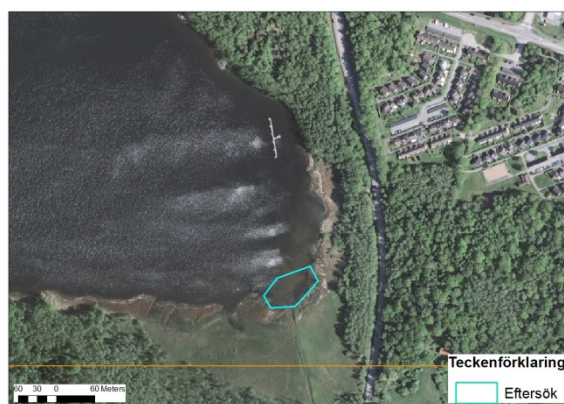
Angivna koordinater: 6399355/1278355, radie 100 m

Senast noterad: 1995-09-21 (Erik Ljungstrand, rapporterad av Carin Nilsson)

Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Här-0735

Inventeringsdag: 2012-09-09

Inventare: Tore Mattsson, Olle Molander

Sjöns stränder är vasstäckta. Vid den angivna koordinaten är stranden dock kreatursbetad ut mot sjön. Här är dock mycket sumpigt. Ute i sjön finns ett parti med mer eller mindre fast botten utan vass, men med relativt mycket slam (6399413/1278327). Vi genomsökte detta område med negativt resultat vad gäller skaftslamkrypa. Ett exemplar av korsslamkrypa hittades dock i den sumpiga strandkanten.

Rådasjön. Ute i vattnet syns det öppna området.

14. Strömsvattnet

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Strömstad

Angivna koordinater: 6544303/1237125, radie 2500 m

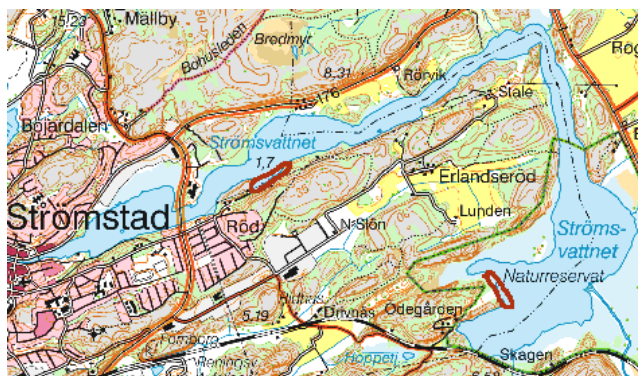
Senast noterad: 1990-08-28 (Thomas Appelqvist)

Tidigare antal: Enstaka

Källa: Våtmarksinventeringen i O-län (grundinventeringen); Artportalen

Inventeringsdag: 2012-08-16

Inventare: Tore Mattsson, Olle Molander

Det är svårt att av de tillgängliga uppgifterna avgöra var i sjön fyndet från 1990 är gjort. I Bohusläns Flora finns uppgifter om äldre fynd från Röd (senast 1930) och från Ödegården (1925).

Vi besökte båda dessa lokaler men kunde konstatera att de flacka stränderna här, liksom runt resten av sjön, kantas av breda vassbälten, vilket inte gör det möjligt för skaftslamkrypa att kunna växa här.

Utsikt åt Öster från Röd

Utsikt åt norr vid Ödegården15

15. 700 m söder om Erikslund (Kalvsjön)

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Svenljunga

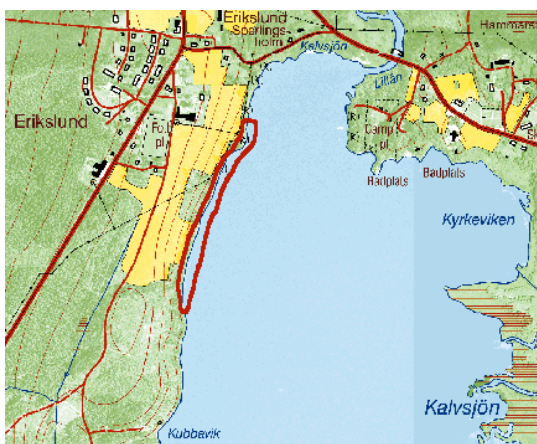
Angivna koordinater: 6349355/1334355, radie 100 m

Senast noterad: 1992-07-26 (Leif-Eric Aronsson)

Källa: Artportalen, floraväktarid OV-Sve-0739

Inventeringsdag: 2012-08-22

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Vi sökte av stranden mellan koordinatpunkterna 6349189/1334340 och 6349928/1334554.

Området är kreatursbetat. Bottensubstratet består av sand, sten och på vissa ställen lera. Undervattensvegetationen är sparsam med företrädesvis småplantor av näckros, slingor, notblomster och braxengräs.

Ingen skaftslamkrypa hittades, trots att förhållandena tycks var lämpliga för arten.

Strand vid Kalvsjön

16. Röseboviken 9 km VSV Frändefors

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Vänersborg

Angivna koordinater: 6487329/1286497, radie 1000 m

Senast noterad: 1987-06-23 (Per-Olof Martinsson)

Tidigare antal: Enstaka

Källa: Våtmarksinventeringen i O-län (grundinventeringen), Artportalen

Inventeringsdag: 2012-08-19

Inventerare: Stefan Hult, Tore Mattsson, Olle Molander

Röseboviken är numera helt bevuxen med täta vassar i de strandnära, grunda partierna och således olämplig som växtplats för skaftslamkrypa.

Röseboviken

Vi undersökte istället stranden vid Ängsö i anslutning till vikens yttre del, mittkoordinat 6486451/1286371. Detta område består av en betad, sumpig strand. Bottenmaterialet är gyttja.

Stranden vid Ängsö

Vi påträffade rikligt med tretalig slamkrypa här och även två ex av nordslamkrypa (VU), men ingen skaftslamkrypa. Bottensubstratet (gyttja) är inte lämpligt för den arten och vi bedömer det som osannolikt att den finns kvar i denna del av sjön.

17. Stensjön

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Mölndal

Angivna koordinater: 639849/127544

Senast noterad: 1921 (Gunnar Degelius)

Källa: Västergötlands Flora

Inventeringsdag: 2012-09-09

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Två lokaler inventerades, där förutsättningarna bedömdes som mest lämpliga för skaftslamkrypa:

- a) Sandstranden i nordost på båda sidor om utloppet.

Stranden är långgrund och bottensubstratet är sand. Denna plats tycks vara en livligt frekventerad badplats. Vattnet är klart. Förutsättningarna förefaller vara utmärkta för skaftslamkrypa, men arten kunde inte hittas på platsen. Den submersa vegetationen bestod enbart av slingor.

Stensjön, lokal a)

- b) En liten sandstrand på västsidan av sjön vid 6398757/1275483.

Förhållandena var som på lokal a) men inte heller här hittades skaftslamkrypa.

Stensjön, lokal b)

18. Säreån

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Göteborg, Partille

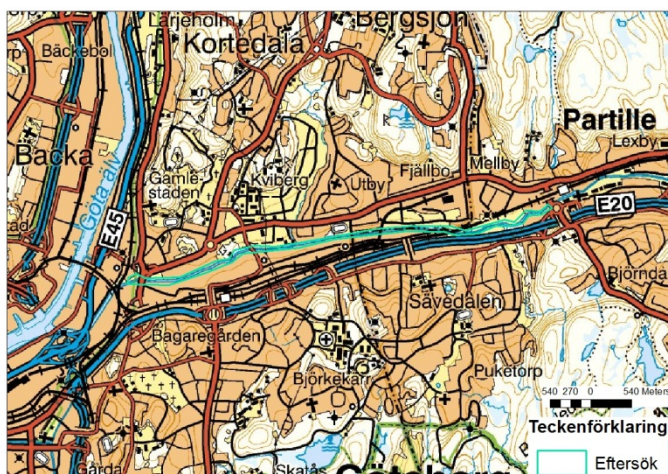
Angivna koordinater: 640603/127271

Senast noterad: 1904

Källa: Västergötlands Flora

Inventeringsdag: 2012-09-06

Inventerare: Tore Mattsson

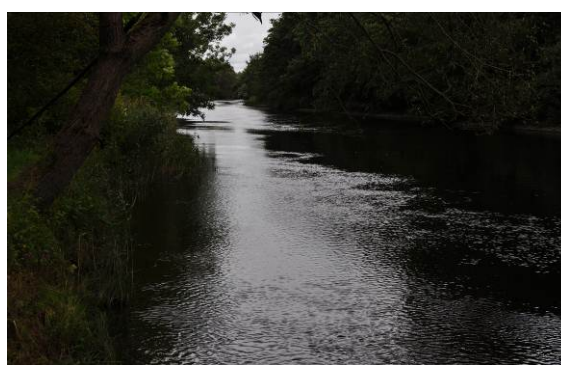

Enligt Västergötlands flora finns mängder med belägg av arten från Gamlestadsholme mellan åren 1846 – 1904. Numera är dock miljön i denna del av ån så förändrad att arten knappast skulle kunna växa här.

Ett antal lokaler från Gamlestadstorget i Göteborg upp till i höjd med Partille centrum (6407428/1278476) besöktes.

Säreån vid Gamlestadstorget

Säreån uppströms Gamlestaden

I nedre delen är stränderna täckta av ditforslad stenskoning, vilket omöjliggör etablering av skaftslamkrypa i det strömmande vattnet.

Stenskoning, Säveån nära Gamlestadstorg

Även i övrigt bedömdes miljön utmed ån som olämplig för arten då i stort sett överallt en eller flera av följande ogynnsamma faktorer förelåg:

- bottensubstratet är lera
- branta strandbrinkar
- för skuggigt
- tät strandvegetation
- kraftigt strömmande vatten

Endast i några få bakvatten bedömdes förutsättningarna för arten något så när gynnsamma, men den hittades inte på någon av dessa platser.

19. Nordre älv

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Göteborg

Angivna koordinater: 641460/126385

Senast noterad: Kippholmen 1926 (Harald Fries, Ragnar Ohlse'n)

Källa: Bohusläns Flora

Inventeringsdag: 2012-08-08

Inventerare: Tore Mattsson

Nord- och Västsidan av Kippholmen består av bergstränder som sluttar brant ner i vattnet. Åt NO avslutas halvön av en långgrund strand beklädd med en bred vassbård.

Viken sydväst om Kippholmen är dock en tänkbar biotop för skaftslamkrypa. Botten är långsluttande och består av omväxlande berg, sten och sand täckt av ett slamlager. Vegetationen är, trots att platsen ligger vid älvens mynning och borde påverkas av havsvatten, påfallande limnisk med bl.a. sylört, ålnate och andra natearter. Även ett bestånd med korsslamkrypa påträffades vid 6414285/1263961, men ingen skaftslamkrypa.

Förmodligen är vattnet för grumligt och botten för lös för att skaftslamkrypa ska trivas här.

Viken SV om Kippholmen. Korsslamkrypa växer framför högra delen av vassruggen.

20. Vimmersjön

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Ale

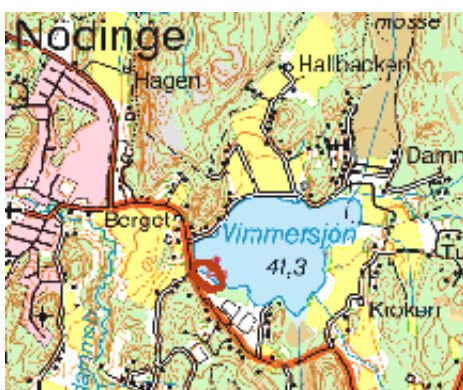
Angivna koordinater: 642465/127962

Senast noterad: 1934 (J. A. O. Skårman)

Källa: Västergötlands Flora

Inventeringsdag: 2012-09-19

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Vimmersjön i norr

Badplatsen vid Vimmersjön

Stränderna runt sjön är överallt täckta av en bred vassbård. Dock finns en vegetationslös sandstrand vid badplatsen i sydväst. Vi inventerade denna strand, som dock visade sig vara helt fri från submersa vattenväxter inklusive skaftslamkrypa. Bottensubstratet är lämpligt, men vattnet är mycket grumligt. Miljön i dag är alltså mindre lämplig för skaftslamkrypa.

21. Vänern, Vassbotten

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Vänersborg

Angivna koordinater: 647666/129906

Senast noterad: 1861 (C. P. Laestadius)

Källa: Västergötlands Flora

Inventeringsdag: 2012-08-19

Inventerare: Stefan Hult, Tore Mattsson, Olle Molander

Enligt Stefan Hult finns inga moderna fynd av skaftslamkrypa från Vassbotten, och han anser inte att där finns lämpliga biotoper för arten.

Vi besökte en lokal på östra sidan (6476103/1295434), där vi hade överblick över hela Vassbotten, och kunde konstatera att alla stränder är täckta av breda vassbårder och således är olämpliga som växtplatser för skaftslamkrypa.

Strand vid Vassbotten

22. Vänern, Dalbosjön

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Åmål

Angivna koordinater: 647666/129906

Senast noterad: Nötön 1935 (F. Hård af Segerstad)

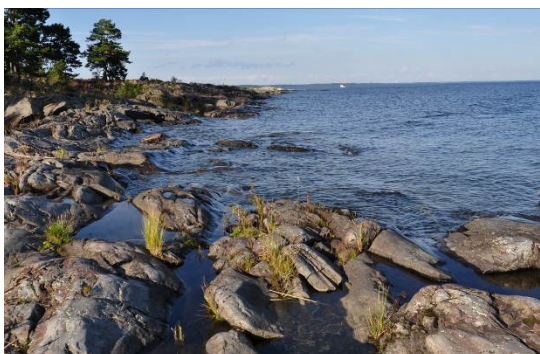
Källa: Flora över Dal

Inventeringsdag: 2012-08-19

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Stränderna runt halvön Nötön består av berg eller sten eller är täckta av breda vassbårder.

Nötön i öster

Eftersök i viken i söder på Nötön

Dock har stranden inne i viken i söder (6547302/1322447) sandbotten och skulle kunna vara en lämplig biotop för skaftslamkrypa. Bottenvegetationen består av bl.a. rost- och ålnate. Vi hittade dock ingen skaftslamkrypa här.

Vattenkvaliteten på platsen verkar bra och lämpligt bottensubstrat finns. Säkert är förhållandena likartade på många andra platser i denna del av Vänern. Här borde förutsättningarna vara goda för oupptäckta lokaler för skaftslamkrypa.

23. Viksjön

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Munkedal

Angivna koordinater: 649160/126453

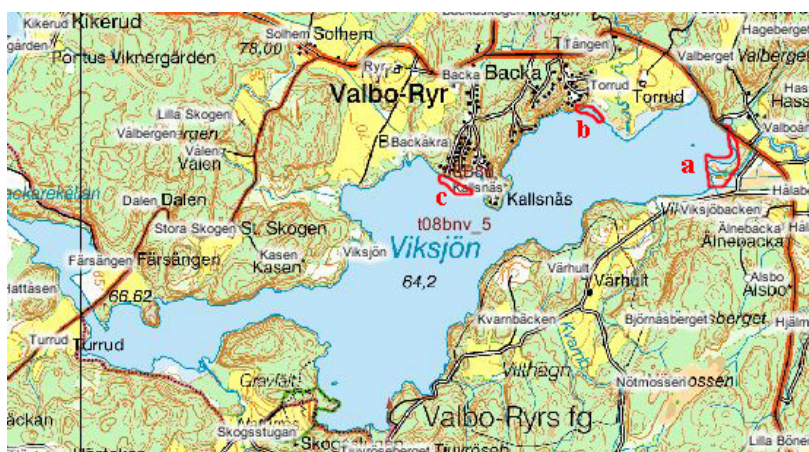
Senast noterad: Viksjön nära Ryr 1851 (L. M. Larsson)

Viksjön vid Torrud 1925 (Gunnar Lohammar)

Källa: Flora över Dal

Inventeringsdag: 2012-08-29

Inventerare: Olle Molander

Västra delen av sjön har inga lämpliga biotoper för skaftslamkrypa. Sandstränder saknas och breda vegetationsbänder kantar stränderna. Flora över Dal anger två växtplatser för arten: "...nära Ryr (Larsson 1851)" och "...vid Torrudsåsen (UPS 1925 GLr)". Inventeringen inriktades därför mot sjöns östra och norra delar enligt följande.

a) Viksjöns östända och utlopp

Vy mot Viksjöns utlopp och mot Torrudsåsen

Längs stränderna finns utbredda bårder av hög vegetation i form av starrarter, säv, vass och rörflen. Endast ett par ställen var intressanta att kontrollera.

Vid sjöns utlopp på västsidan (6491871/1269040) finns en liten strandbit, som är relativt fri från högväxt vegetation och med ler-sand-slambotten. Ingen skaftslamkrypa hittades här men ett mindre bestånd av korsslamkrypa. Övrig växtlighet utgörs av *Carex* sp., rosnate och säv. Även den motsatta sidan av utloppet kontrollerades med negativt resultat. Här finns mer mjukt lerslam på botten.

Intill vägbanken öster om sjön (6492145/1269159) kontrollerades en liten fläck med blottad strand med grus-sandbotten. Inga slamkrypor påträffades. Vegetationen utgörs av rosnate, syd(?)bläddra, vattenpilört och strandpryl.

b) Väster om Torrud

Strandavsnitt väster om Torrud

På denna plats (6492308/1268260) finns en liten strandbit med tänkbar miljö för skaftslamkrypa. Här finns sandig-lerig botten. Åt öster sker en övergång till lerbotten med tätare, högväxt vegetation. Åt väster sluttar stranden brantare och det blir fort djupt. Ingen skaftslamkrypa hittades på platsen, men väl ett tiotal fläckar med korsslamkrypa.

c) Stranden söder om Valbo Ryrs kyrka

Strandavsnitt söder om Valbo Ryrs kyrka

Denna plats (kring 6491857/1267320) torde erbjuda den bästa biotopen för skaftslamkrypa i Viksjön. Botten utgörs av sand i det mellersta partiet. Åt sidorna ökar inslaget av lerslam. Skaftslamkrypan eftersöktes förgäves på växlande vattendjup. Ett mindre bestånd av korsslamkrypa påträffades nära land. För övrigt finns lite bottenvegetation, sannolikt på grund av det exponerade läget med rörligt bottenmaterial. Kraftig brunfärgning av vattnet hindrar växters etablering på djupare, mer skyddade platser.

Sammanfattning:

Det är inte sannolikt att Viksjön idag hyser förekomst av skaftslamkrypa. Det finns mycket begränsade strandytor med lämpliga förhållanden för arten. Vattnet är kraftigt brunfärgat, vilket ytterligare begränsar livsutrymmet.

24. Strandsjön

Bakgrundsuppgifter:

Kommun: Munkedal, Färgelanda

Angivna koordinater: 650802/127141

Senast noterad: 1925 (Ragnar Ohlse'n)

Källa: Bohusläns Flora

Inventeringsdag: 2012-08-16

Inventerare: Tore Mattsson, Olle Molander

Strandsjön delas mellan Bohuslän (Munkedals kommun) och Dalsland (Färgelanda kommun). Eftersom den enda kända gamla uppgiften är från Bohusläns-delen av sjön, sökte vi efter lämpliga växtplatser i denna, norra del av sjön. Här omges dock sjön på båda sidor av höga berg, som sluttar brant ner i vattnet.

Enda tänkbara växtplatsen är i sjöns nord-ända (6508129/1271357), där det finns en liten sandstrand och ett par båtbygggor. En gles vassbård som mot land övergår i täta, skuggande porsbuskage växer här. Botten föreföll lämplig här men trots idogt letande hittade vi ingen skaftslamkrypa.

Strandsjöns nord-ända

Även om bottensubstratet tycks lämpligt för arten täcks botten förmodligen av för mycket slam för att den ska trivas. Vass och pors ger också en påtaglig skuggeffekt. Sjön tycks också ha varit utsatt för omfattande förorening. Vid vårt besök dök en lastbil fullastad med kalk upp. Föraren uppgav att sjön kalkas årligen för att höja pH-värdet i sjön.

Källhänvisning

Andersson, P.-A. 1981. Flora över Dal. Kärleväxternas utbredning i Dalsland.

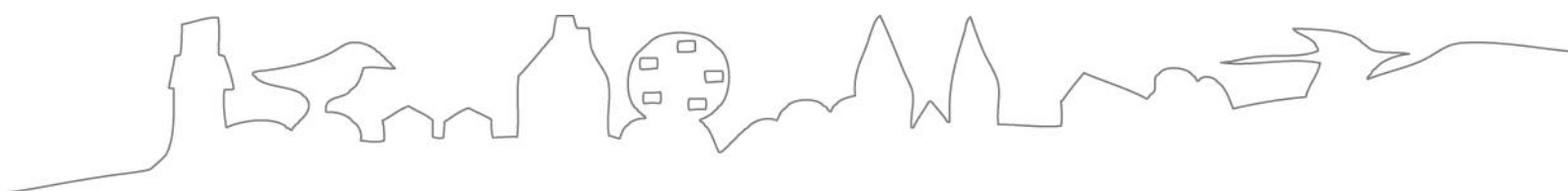
Artportalen. www.artportalen.se/plants/

Bertilsson, A. m.fl. 2002. Västergötlands flora.

Blomgren, E. m.fl. 2011. Bohusläns Flora.

Ekstam, B. (Remissversion). Åtgärdsprogram för skaftslamkrypa, 2011-2015. Naturvårdsverket.

Jonsell, B. & Karlsson, T. (eds). 2010. Flora Nordica 6.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN